

PRZEGLĄD TREŚCI

WSTĘP . . . . . 5—22

Petrarka, poglądy uczonych nowożytnych (5) — Książka J. Carcopino (7) — Ogólna charakterystyka życia i działalności Cycerona: Cechy ludzkie (9) — Ideały polityczne (11) — Działalność literacka i krasomówcza (18).

Rozdział pierwszy

ARPINUM I RZYM W LATACH DZIEWIĘCDZIESIĄTYCH (106—91) 23—47

Przeszłość Arpinum (23) — Syn Arpinum, Mariusz (24) — Ród Tulliuszów (25) — Przywiązanie do stron rodzinnych (26) — Dziadek Cicerona (27) — Ojciec Cicerona (27) — Przyjazd do Rzymu (28) — Rzym w początku I w. (28) — Sytuacja polityczna w państwie (29) — Wychowanie retoryczne w Rzymie (32) — Marek Antoniusz i Lucjusz Licyniusz Krassus (34) — W kręgu Krassusa (39) — Mucjusz Scewola Augur (40) — Tirocinium fori (41) — Reformy Druzusa (42) — Wojna ze sprzymierzeńcami (44).

Rozdział drugi

LATA STUDIÓW (91—81) . . . . . 48—67

Praktyka oratorska starszego pokolenia mówców (48) — Służba wojskowa Cicerona (50) — Działalność Publiusza Sulpicjusza Rufusa i triumf reakcji sullańskiej (52) — Filon z Laryssy (55) — Cynna i Mariusz (56) — Pierwsze studia u Molona (58) — Śmierć Mucjusza Scewoli Pontifeksa (58) — Spokojne trzechlecie (59) — Kwintus Hortenzjusz Hortalus i inni mówcy tego czasu (60) — Kwintus Pomponiusz i jego wyjazd do Grecji, towarzysze retorycznych studiów Cicerona (61) — Dalsze studia filozoficzne, pierwsze próby literackie: *Halcyona*, *Pontius Glaukus*, poemat o Nilu, przekład *Fenomenów* Arata, *Mariusz*, przekład *Oikonomikos* Ksenofonta, *De inventione* (63) — Wojna domowa 83—82 r. (66).

Rozdział trzeci

PIERWSZE SUKCESY NA FORUM (LATA 81—79) . . . . . 68—81

Dyktatura Sulli (68) — Pierwsze mowy obrończe, sprawa Kwinkcjusza (69) — Sprawa Roscjusza z Amerii (74) — Proces kobiety z Arretium (80).

Rozdział czwarty

PODROŻ DO GRECJI I AZJI (LATA 79—77) . . . . . 82—95

Decyzja wyjazdu (82) — Ateny (83) — Antioch z Askalonu i Filon z Laryssy (84) — Wycieczki ateńskie (86) — Spotkanie z Pomponiuszem, Eleuzis, Delfy (88) — Wyjazd do Azji, Menippos ze Stratonikei i inni mówcy (89) — Publiusz Rutyliusz Rufus (90) — Teoria o najlepszym ustroju (92) — Pobyt na Rodos, Posejdonios (93) — Studia u Molona (94).

Rozdział piąty

OD POWROTU DO RZYMU DO PROCESU WERRESA (LATA 77—70) 96—108

Rzym po śmierci Sulli, bunt Lepidusa (96) — Wojna z Sertoriuszem (97) — Początek kariery, kwestura w Lilybeum (98) — Syrakuzy, grób Archimedes (100) — W drodze powrotnej do Rzymu (101) — Walka z konstytucją sullzańską (102) — Wybuch wojny z Mitrydatesem, powstanie Spartakusa (103) — Zwycięstwo nad Sertoriuszem, Mitrydatesem i Spartakusem (105) — Stosunek Cyncerona do zwycięzców (106) — Sprawa Klucjusza (107) — Sprawy Tulliusza i Steniusza (108).

Rozdział szósty

PROCES WERRESA . . . . . 109—125

Trzyletnie rządy Werresa na Sycylii (109) — Następca Werresa na stanowisku namiestnika (111) — Ówczesne sądy, taktyka oskarżonego (112) — *Divinatio in Quintum Caecilium* (113) — Śledztwo (114) — Powrót Cyncerona do Rzymu (116) — Ostatnie zabiegi Werresa (117) — Proces (*actio prima*), *actio secunda* (118) — Afery zbożowe (119) — Nadużycia w sądownictwie, bezprawne nominacje (120) — Grabież dzieł sztuki (121) — Znaczenie Werrynek: Dokument historyczny (123) — Pomnik prozy łacińskiej (124).

Rozdział siódmy

OD EDYLATU DO PRETURY (LATA 69—66) . . . . . 126—139

Edylat, obowiązki urzędu (126) — Sprawa Fontejusza (127) — Sprawa Oppiusza (130) — Sprawa Cecyny (131) — Sprawa aktora Roscjusza (132) — Początek korespondencji z Attykiem, śmierć ojca, wspomnienie o Lucjuszu (135) — Kłopoty rodzinne (136) — Willa w Tuskulum (137) — Wniosek Gabiniusza (138) — Starania o preturę (139).

Rozdział ósmy

OD PRETURY DO KONSULATU (LATA 66—63) . . . . . 140—168

Zwycięstwo nad korsarzami, dalszy ciąg wojny z Mitrydatesem (140) — Wniosek Maniliusza (141) — Maniliana (142) — Pierwsze wystąpienia Cezara (144) — Proces Licyniusza Makra (145) — Sprawa młodego Sulli (146) — Sprawa Kluencjusza (147) — Sprawy Fundanusza i Gelliusza (150) — Oratorska sztuka Kalidiusza (151) — „Pierwszy spisek Katyliny” (152) — Sprawa Maniliusza (152) — Sprawa Korneliusza (153) — Projekt wyprawy na Egipt (156) — Początek starań o konsulat (158) — Przyjazd Attyka, Cynceron w toższe kandydata (159) — Kontrkandydaci, zamierzona obrona Katyliny (160) — Zabiegi o popularność (162) — Wyborcza broszura Kwintusa (163) — Mowa *In toga candida* (166) — Cynceron konsulem (167).

Rozdział dziewiąty

PIERWSZE PÓŁROCZE KONSULATU (ROK 63) . . . . . 169—188

Sojusz z Antoniuszem, odstąpienie Macedonii (169) — Projekt ustawy agrarnej Serwiliusza Rullusa (170) — Inne mowy konsularne: Sprawa Othona (178) — Sprawa Rabiriusza (179) — Przeciw synom proskrybowanych, rezygnacja z zarządu prowincją (185) — *Legationes liberae* (186) — Obrona Pizona, sprawa triumfu Lukullusa (187).

Rozdział dziesiąty

WALKA Z KATYLINĄ I PROCES MURENY . . . . . 189—220

Kandydaci na konsulów w wyborach 63 r. (189) — Grupa Katyliny (190) — *Lex Tullia de ambitu* (191) — Wybory (192) — Organizacja spisku (193) — *Senatus consultum ultimum* (194) — Zebranie u Leki, próba zamachu na konsula (195) — Zwołanie senatu, pierwsza mowa (196) — Ucieczka Katyliny, druga mowa (201) — Wypadki w Etrurii, przybycie Katyliny do obozu Manliusza (203) — Sprawa Mureny (204) — Działalność grupy Lentulusa (206) — Pertraktacje z Allobrogami (207) — Na moście Mulwijskim (208) — Przesłuchanie i aresztowanie spiskowców (209) — Trzecia mowa (210) — Przed trudną decyzją (211) — Posiedzenie senatu w dniu 4 grudnia (212) — *Nony* grudniowe (213) — Czwarta mowa (216) — Skazanie spiskowców (218) — Wystąpienie Metellusa Neposa (219).

Rozdział jedenasty

OD KONSULATU CYCERONA DO PIERWSZEGO TRIUMWIRATU (LATA 63—60) . . . . . 221—246

Dalsze ataki Neposa, porozumienie między Pompejuszem a Cezarem (221) — Śmierć Katyliny, zwycięstwo optymatów (223) — Sprawa Sulli (224) — Sprawa poety Archiasza (227) — Sytuacja polityczna pod koniec 62 r. (230) — Publiusz Klodiusz Pulcher i sprawa o świętokradztwo (231) — *Rogatio Pupia Valeria* (232) — Proces Klodiusza (235) — *Alterkacja*

w senacie (237) — Sprawa opłat dzierżawnych (238) — Cynceron i Pompejusz (239) — Pierwsze starania Klodiusza o trybunat, sprawa gruntów dla weteranów Pompejusza (242) — Greckie dziełko o konsulacie (243) — Poemat *De consulatu suo* (244) — Dalsza walka senatu z Pompejuszem, powrót Cezara z Hiszpanii (245) — Pierwszy triumwirat (246).

Rozdział dwunasty

OD PIERWSZEGO TRIUMWIRATU DO WYGNANIA CYCERONA
(LATA 60—58) . . . . . 247—269

Stosunek Cyncerona do triumwirów (247) — Dom Cyncerona na Palatynie (248) — Wille i dewersoria (249) — Proces Antoniusza, przejście Klodiusza do plebsu (250) — Pobyt w Tuskulum, projekt dzieła geograficznego (251) — Pobyt w Ancjum, projekt dziełka *De consiliis suis*, lektury (252) — Projekt powierzenia godności posłów Klodiuszowi i Cynceronowi (254) — W drodze do Formiae: Spotkanie z Kurionem (255) — Forum Appiusza (256) — Pobyt w Formianum, projekt ustaw agrarnych Cezara, *lex de actis Pompei* (257) — Powrót do Rzymu, rządy triumwirów (259) — Opozycja Bibulusa (260) — *Trikaranos* Warrona, demonstracje w teatrze (261) — Bierny opór Cyncerona, groźby Klodiusza (262) — Sprawa Flakkusa (263) — Wybory 58 r. (266) — Trybunat Klodiusza i projekt ustawy *de capite civis Romani* (267) — *Contio* w cyrku Flaminusza (268) — Wyjazd Cyncerona z Rzymu (269).

Rozdział trzynasty

ROK WYGNANIA (58—57) . . . . . 270—282

W drodze na wygnanie (Atina, Wibona), *lex Clodia de exsilio Ciceronis* (270) — Z Wibony do Brundisium (271) — Pożegnanie z Italią, podróż do Dyrrachium (272) — Przyjazd do Tessaloniki, zawiedzione nadzieje na rychły powrót (273) — Stosunki między braćmi (274) — Nowe nadzieje, starania rodziny i przyjaciół (276) — Z powrotem w Dyrrachium (278) — Styczniowa uchwała senatu w sprawie powrotu Cyncerona (279) — Działalność bojówek Klodiusza (280) — Uchwały z czerwca i lipca, demonstracje ludności, uchwalenie *lex Cornelia* (281) — Cynceron w Brundisium, powrót do Rzymu (282).

Rozdział czternasty

OD POWROTU Z WYGNANIA DO ZJAZDU W LUKA (LATA 57—56) 283—300

Mowa dziękczynna w senacie (283) — Rozruchy, mowa dziękczynna do ludu (284) — Mowa *De domo sua* (285) — Przyznanie odszkodowań, nowe ekscesy Klodiusza (287) — Sprawa powrotu na tron Ptolemeusza Auletesa (288) — Sprawa Sestiusza (289) — Rozprawa z Watyniuszem (291) — Sprawa Celiusza Rufusa (292) — Zaręczyny Tullii z Krassipsem, nadzór nad budową domów (296) — Cynceron przeciw ustawom agrarnym Cezara, wyjazd do willi podmiejskich (297) — Spotkanie w Luka (298) — Pierwsze ustępstwo w stosunku do triumwirów (300).

Rozdział piętnasty

WSPÓŁPRACA Z DYNASTAMI (LATA 56—53) . . . . . 301—339

Początek współpracy (wniosek w sprawie legatów Cezara i żołdu dla legionów), mowa *O orzeczeniu harusplików* (301) — Sprawa prowincji konsularnych (302) — Poemat *De temporibus suis* i list do Lukcejusza (304) — Sprawa Balbusa (305) — Listy do Lentulusa, wybory na r. 55 (306) — W Kumanum, wizyta Pompejusza (307) — Wprowadzenie na tron Ptolemeusza Auletesa, lex Trebonia, mowa *Przeciw Pizonowi* (308) — Otwarcie teatru Pompejusza (309) — Sprawa Kaniniusza, dzieło *O mówcy* (310) — Pojednanie z Krassusem (315) — Stosunki Cyncerona z Cezarem (317) — Poemat o podboju Brytanii (318) — Stosunek Cezara do Kwintusa Cyncerona (319) — Gajusz Trebacusz Testa (320) — Praca nad dziełem *O Rzeczypospolitej* (322) — Wystąpienia w obronie Reatyńczyków i Messjusza, sprawa Watyniusza (323) — Sprawa Emiliusza Skaurusa (324) — Sprawa Plancjusza (326) — Prace przy forum Juliusza (329) — Nadzór nad budową will brata (330) — Opielka nad bratankiem (331) — Procesy Gabiniusza (332) — Sprawa Rabiriusza Postumusa (334) — Interregnum 53 r., wybory nowych konsulów (336) — Listy do Tyrona (337) — Śmierć Krassusa, sprawa konsulatu Milona (338).

Rozdział szesnasty

SPRAWA MILONA. DZIEŁA „O RZECZYPOSPOLITEJ” I „O PRAWACH” (LATA 52—51) . . . . . 340—356

Ostatnie wystąpienia Klodiusza, anarchia (340) — Śmierć Klodiusza, rozruchy i demonstracje (341) — Pompejusz „konsulem bez kolegi”, proces Milona (342) — Mowa *Pro Milone* (344) — Procesy Saufejusza i Bursy, kooptacja Cyncerona na członka kolegium augurów, przyjęcie zarządu prowincji (345) — Dzieło *O Rzeczypospolitej: Osoby dialogu* (346) — Pochwała republiki arystokratycznej (347) — Stosunek Cyncerona do władzy jednostki (348) — Problem sprawiedliwości (349) — „Sen Scypiona” (350) — Tendencja dzieła (351) — Dialog *O prawach: Wpływ Platona i rzymskie podłoże dzieła* (353) — Sceneria dialogu, reprezentowane poglądy (354) — Źródła (355).

Rozdział siedemnasty

NAMIESTNICTWO W CYLICJI (LATA 51—50) . . . . . 357—386

Wyjazd z Rzymu, stan prowincji (357) — Kłopoty rodzinne, droga do Brundisium (358) — W Brundisium, wieści z Rzymu i Cylicji (359) — Droga do Aten (360) — Pobyt w Atenach, sprawa domu Epikura (361) — Informacje Celiusza Rufusa (362) — Z Aten do Efezu (363) — Powitanie delegacji, sprawa Skapcjusza, z Efezu do Laodikei (364) — Objazd prowincji, rządy poprzednika (365) — Sprawy wojskowe (366) — W obozie pod Cybistrą, sytuacja w Kapadocji (367) — Groźba wojny z Partami, ubezpieczenie Syrii (368) — Wojna ze szczepami górskimi (369) — Zdobywanie Pindenissus, uchwała o suplikacjach (370) — Sytuacja w Rzymie w drugiej połowie 51 r. (371) — Rządy Cyncerona w miastach azjatyckich

(372) — Dalszy ciąg sprawy Skapcjusza (374) — Stosunki z finansistami rzymskimi (375) — Proces Appiusza Pulchra, małżeństwo Tullii z Dolabellą, sprawy rodzinne (376) — Korespondencja w sprawie panter, wieści z obozu cezariańskiego (377) — Ostatni okres namiestnictwa, wybór następcy, dochody z prowincji (378) — W drodze do Rzymu: Na Rodos, śmierć Hortenzjusza (379) — Ateny, wieści z Rzymu, groźba wojny domowej (380) — Patraj, choroba Tyrona, w drodze do Brundisium (381) — W Italii, dalsze zaostrzenie sytuacji politycznej, wahania Cyce-rona (382) — Spotkanie z Pompejuszem w Cumae (383) — Drugie spotkanie w Lawernium (384) — Rzym, propozycje Cezara, debaty senatu (385) — *Senatus consultum ultimum*, wybuch wojny domowej (386)

Rozdział osiemnasty

WOJNA DOMOWA (LATA 49—48) . . . . . 387—408

Marsz Cezara na Rzym, wyjazd Pompejusza i Cyncerona (387) — Cynceron w Formiach, pesymistyczna ocena sytuacji, troska o rodzinę (388) — Nowe propozycje Cezara, przyjazd rodziny Cyncerona (389) — Spotkanie z konsulami i senatorami w Kapui, postępy Cezara w Italii (390) — Między nadzieją a zwątpieniem, poddanie Korfinium (391) — Pompejusz w Brundisium, rozgorzczenie Cyncerona (392) — Niepokój o los przeprawy, wyrzuty sumienia (393) — Ostatnie próby porozumienia, odjazd Pompejusza, propozycja spotkania Cezara z Cynceronom (394) — Ich wzajemne stosunki, pośrednictwo przyjaciół (395) — Spotkanie w Formiach w dniu 28 marca (396) — Wyprawa Cezara do Hiszpanii, Cynceron w Arpinum, Laterium i Arkanum, zamiar opuszczenia Italii (397) — Zdrada młodego Kwintusa (398) — Ostrzeżenia Cezara i jego zwolenników (399) — Opór rodziny i przygotowanie do wyjazdu (401) — Na statku, Cynceron w Tessalonice, naprężone stosunki z Pompejuszem (402) — Walki w Hiszpanii i Grecji, Cynceron w Epirze, kłopoty materialne (403) — Działalność Celiusza w Italii, śmierć Celiusza i Milona (404) — Działania wojenne w Epirze, Cynceron w Dyrrachium, jego ocena sytuacji militarnej (405) — Bitwa pod Farsalos (406) — Śmierć Pompejusza, ewakuacja Dyrrachium, wyjazd na Korcyrę (407) — W Patraj, zerwanie Cyncerona z bratem (408).

Rozdział dziewiętnasty

Z POWROTEM NA ZIEMI ITALSKIEJ (LATA 48—46) . . . . . 409—426

W Brundisium (409) — O prawo do pobytu w Italii (410) — Intrygi brata i bratanka, wieści z Afryki, kłopoty z Dolabellą (411) — Rozdźwięki małżeńskie (412) — Między młotem a kowadłem (414) — Cezar w Egipcie, listy Kwintusa (415) — „Przebaczenie”, spotkanie z Cezarem, powrót do Rzymu i rozwód z Terencją (416) — Brutus i jego pismo O *nocie*, antologia Treboniusza (417) — Sprawy przyjaciół, lądowanie Cezara w Afryce (418) — Brutus: Pierwsza historia wymowy rzymskiej (419) — Ocena poprzedników, akcenty polityczne (420) — *Paradoxa Stoicorum* (421) — Wieść o bitwie pod Tapsus (422) — Śmierć Katona

i jego *Pochwała, Orator* (423) — Stosunki z cezarianami (424) — Cezar dyktatorem (426).

Rozdział dwudziesty

ZA DYKTATURY CEZARA. PISMA FILOZOFICZNE (LATA 46—44) . . . 427—470

Na uboczu, niewygasłe nadzieje na przywrócenie republiki (427) — Sprawy pompejańczyków: Figulusa, Ampiusza Balbusa i Ligariusza (428) — Sprawa powrotu Marka Marcellusa (429) — Dalsze interwencje Cyncerona: sprawa Cecyny, obrona Ligariusza (433) — Cezar w Hiszpanii, rozprawa z ostatnimi pompejańczykami (435) — Publikacja *Oratora* i *Pochwały Katona, Antykatony, De optimo genere oratorum*, rozwód Tullii (436) — Wyjazd młodego Cyncerona do Aten, małżeństwo Cyncerona z Publii, drugie i trzecie małżeństwo Terencji (437) — Otium (438) — Śmierć Tullii, żaloba (439) — Ucieczka na Asturę, *Pocieszenie dla samego siebie, sprawa „apoteozy”* (440) — Sprawa posagu Terencji, Brutusa *Pochwała Katona* (441) — Samotność, studia (442) — Wieści z Hiszpanii, Hircjusza *Nagana Katona*, memoriał O najlepszym urządzeniu *rzeczypospolitej* (444) — Pierwsza redakcja *Akademików, Hortenzjusz*, pierwsza księga *De finibus (Torquatus)*, sprawa memoriału do Cezara (445) — Tuskulum, dalsza praca nad *Akademikami* i dziełem *De finibus*, odwiedziny przyjaciół (446) — Arpinum, rzut oka na działalność Cyncerona w zakresie popularyzacji filozofii greckiej: *Hortenzjusz* (447) — Zachęta do studiów filozoficznych; charakterystyka dialogu (448) — *Rozprawy akademickie*, zmiany redakcyjne (449) — Spór między Filonem a Antiochem, zagadnienie „prawdziwej” Akademii, probabilizm Cyncerona (450) — *Problemy najwyższego dobra i zła*, kompozycja dialogu, charakterystyka referowanych poglądów (451) — Publikacja tych pism, powrót do Tuskulum, *Rozprawy tuskulańskie: Przegląd treści* (453) — Świadectwo etycznych zainteresowań Cyncerona (454) — *Zaginiona Pochwała Porcji*, rozwód z Publii, igrzyska ku czci Wiktorii i Cezara w Rzymie; *O naturze bogów* (455) — Przegląd teorii o istocie bóstwa; poglądy Cyncerona (456) — Czas wydania *Tuskulanek* i *O naturze bogów*, przekład *Timajosa* (457) — *Antykatony Cezara*, ocena Cyncerona (458) — Powrót Cezara z Hiszpanii, jego pogarda dla instytucji republikańskich (459) — *Traktat o wróżbiarstwie* (460) — *Katon Starszy o starości* (461) — Sprawa króla Dejotara (462) — Stosunki Cyncerona z Cezarem; przyjęcie w Kumanum (464) — Interwencje Cyncerona: sprawa mieszkańców Butrotum, sprawa suplikacji dla Watyniusza (465) — Zagrożone przywileje nobilitów, nienawiść do dyktatora (466) — Spisek Brutusa (467) — Ostatnie wystąpienia Cezara (468) — Idy marcowe (469).

Rozdział dwudziesty pierwszy

PO ZABÓJSTWIE CEZARA (ROK 44) . . . 471—487

W dniu zamachu, delegacja do Antoniusza (471), — Przemówienie Brutusa, uchwały senatu z 17 marca, pogrzeb Cezara (472) — Rach Herofila, amnestia dla spiskowców i ich wyjazd z Rzymu (473). — Wyjazd Cyncerona, jego ocena sytuacji politycznej (474) — Stracenie Herofila, spot-

kanie Antoniusza ze spiskowcami, działalność Dolabelli, sprawa odwołania Sekstusa Klodiusza (475) — Pierwsze spotkanie Cyncerona z Oktawiuszem (476) — Wzrastająca aktywność obozu cezariańskiego (477) — Pierwsze wystąpienie Oktawiana, niepokój w obozie republikańskim (478) — Lex de provinciis consularibus, projekt wyjazdu Cyncerona do Grecji, spotkanie z Kassjuszem i Brutusem (479) — Niepewność losu i kłopoty materialne, rozprawa O przeznaczeniu (480) — Niezachowane pismo O sławie (481) — W drodze do Grecji (482) — Spotkanie z Brutusem w Puteoli, przyjazd do Welii (483) — Wibona, Topiki, pobyt w Leukopetra, decyzja powrotu do Rzymu (484) — Napięcie między Oktawianem a Antoniuszem (485) — Opór Antoniusza, uchwała „o zamianie prowincji”, Cynceron w Welii, ponowne spotkanie z Brutusem (486) — Tuskulum, powrót do Rzymu (487).

Rozdział dwudziesty drugi

OSTATNIA WALKA (LATA 44—43) . . . . . 488—531

Wniosek Antoniusza w sprawie suplikacji ku czci Cezara, pierwsza filipika (488) — Replika Antoniusza (489) — Upadek ducha w obozie republikańskim, wyjazd Antoniusza do Brundisium (490) — Cynceron w Puteoli, druga filipika (491) — *Laelius de amicitia* (492) — *De officiis* (493) — List Oktawiana, wiadomość o marszu Antoniusza na Rzym (495) — Próby pozyskania Cyncerona (496) — Cynceron w Arpinum, przemówienie Oktawiana na zgromadzeniu ludowym w Rzymie, Oktawian w Etrurii, wkroczenie Antoniusza do Rzymu (497) — Antoniusz w drodze do Ariminum, przyjazd Cyncerona do Rzymu, korespondencja z Decimusem Brutusem (498) — Edykt Brutusa, trzecia filipika, legalizacja akcji Oktawiana (499) — Czwarta filipika, wniosek Fufiusza w sprawie rokowań z Antoniuszem (500) — Piąta filipika (501) — Wniosek Sulpicjusza Rufusa, szósta filipika (502) — Dalsze próby porozumienia z Antoniuszem, siódma filipika (503) — Powrót posłów spod Mutyny, warunki Antoniusza (504) — Uchwały senatu, stan „tumultu”, ósma filipika (505) — Listy Cyncerona do Kassjusza i Treboniusza (506) — Dziewiąta filipika (507) — Umocnienie republikańców w Grecji, Macedonii i Illyricum, dziesiąta filipika (508) — Śmierć Treboniusza, uznanie Dolabelli za „wroga” (509) — Wniosek Fufiusza w sprawie dowództwa w wojnie z Dolabellą, jedenasta filipika, projekt nowego poselstwa do Antoniusza (510) — Dwunasta filipika, zaniechanie poselstwa, wyprawa Pansy przeciw Antoniuszowi, listy Lepidusa i Antoniusza (511) — Trzynasta filipika, list Cyncerona do Lepidusa, korespondencja z Markiem Brutusem w sprawie Gajusza Antoniusza, zwycięstwo Antoniusza nad oddziałami Pansy (513) — Zgromadzenie ludowe w dniu 20 kwietnia, wieść o zwycięstwie nad Antoniuszem, czternasta filipika (514) — Bitwa pod Mutyną, śmierć konsulów, uznanie Antoniusza za „wroga” (515) — Opozycja nobilitas przeciw Oktawianowi, ucieczka Antoniusza, raporty Decimusa Brutusa (516) — Stanowisko Lepidusa i Plankusa (518) — Przejęcie Lepidusa na stronę Antoniusza, stosunek Cyncerona do Oktawiana, przewidywania Marka Brutusa (519) — Uznanie Lepidusa za „wroga”, nominacja wodzów w wojnie z Antoniuszem, zabiegi Oktawiana o konsulat

PRZEGLĄD TREŚCI

(522) — Odmowa senatu, ostatni list Cyncerona (523) — Marsz Oktawiana na Rzym, ostatnie nadzieje Cyncerona, zajęcie miasta (524) — Oktawian konsulem, klęska politycznych koncepcji Cyncerona (525) — Porozumienie Oktawiana z Antoniuszem, likwidacja sił republikańskich, spotkanie wodzów, pierwsza lista proskrybowanych, walka o życie Cyncerona (526) — Wkroczenie armii Oktawiana, Antoniusza i Lepidusa do Rzymu, triumwirat, ostatnie chwile Cyncerona w relacji Plutarcha (527) — Zakończenie (530).

SKOROWIDZ IMION	533
SKOROWIDZ DZIEŁ CYCERONA	547